

Підсумувати діяльність М.–Д. Німціва в галузі церковної архітектури і засад її проектування можна твердженням, яке вповні стосується і українського архітектора: „Добрим методом є той, коли творець залишається відданим традиції – але не копіює історичні зразки, та є таким самим творцем, якими були майстри минулого”.

1. Мокрий В. Церква в житті українців. – Львів – Краків – Париж: Просвіта; 1993. – С. 75–84. 2. Проскуряков В.І. Архітектура українського театру. Простір і дія: Монографія. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2001. – С. 100–108. 3. Галишич Р. Українська церковна архітектура і монументально-декоративне мистецтво зарубіжжя. – Львів: СПОЛОМ, 2002. – С. 142–151. 4. Проскуряков В.І. Навчальне проектування, конструювання та будівництво сакральних споруд і традиції народної архітектури // Збірник наукових праць “Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель. – К.: Видавництво Київ ЗНДІЕП, 2003. – С. 269–273. 5. Куцєвич В.В. Культурні будинки та споруди різних конфесій. – Київ ЗНДІЕП, 2002. – С. 19–106. 6. Геврик Т. Дерев’яні храми України. – Нью-Йорк: Український музей: Друкарня М. Баб’юна, 1987. – С. 112. 7. Черкес Б., Грицюк Л. Возвращение Евгена Нагирного // Архитектура СССР. – 1991. – №1. – С. 90–103. 8. Іванусів О.В. Церква в руйні. Видання Св. Софії. Hong Kong, 1987. – С. 350. 9. Криворучко Ю. Джерела і тенденції розвитку сакральної архітектури України // Записи наукового товариства ім. Шевченка. Том ССХІІ. – Львів, 2001. – С. 65–83.

УДК 727.82

В.І. Проскуряков, І.С. Черпінська
Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну архітектурного середовища

НАВЧАЛЬНЕ АРХІТЕКТУРНЕ ПРОЕКТУВАННЯ БІБЛІОТЕК ДЛЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЬВІВСЬКОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ ШКОЛИ

© Проскуряков В.І., Черпінська І.С., 2006

Узагальнено досвід навчального проектування в галузі бібліотечної архітектури на прикладі діяльності кафедри дизайну архітектурного середовища Інституту архітектури Національного університету “Львівська політехніка”.

Постановка проблеми і аналіз наукових досліджень і публікацій. Впродовж багатьох років бібліотекарі і керівництво вищих навчальних закладів в Україні не надавали особливого значення бібліотечному простору, розглядаючи і використовуючи його лише функціонально – підтвердженням цього є бібліотечні приміщення і будівлі, які частково або й зовсім не придатні для бібліотечної діяльності. Водночас, правильний професійний підхід до його організації давав змогу не просто декларувати, але й наочно виявляти основні принципи розвитку університетської бібліотеки – відкритість, доступність, комфортність.

Сучасний користувач вимагає сьогодні якісно нової бібліотечної архітектури, для створення якої необхідні відповідні спеціалісти. Підготовка архітектурних кадрів в бібліотечній галузі потребує фахових наукових розвідок, праць, досліджень і, зокрема, навчально-пошукового проектування.

Якщо говорити про фахову наукову літературу стосовно бібліотечної архітектури, то сьогоднішні в Україні існує певний дефіцит надходження нових наукових публікацій, присвячених, зокрема, проблемам реновації, перепрестосування і розбудови функції просторів бібліотечних приміщень і будівель. У цьому плані й надалі залишаються актуальними праці Ф. Пашенка [1], О. Анісімова [2], А. Зімоненко [3], Ю.Н. Столярова [4, 5] та деяких інших авторів, написані ще в радянські часи.

Щодо навчально-пошукового архітектурного проектування – про нього мова піде нижче.

Виклад основного матеріалу дослідження. Невідповідність вимогам часу і потребам користувачів бібліотек, непрофесійний підхід до вирішення поставлених завдань, відсутність кваліфікованих спеціалістів-архітекторів у бібліотечній галузі активувало кафедру дизайну архітектурного середовища (ДАС) Інституту архітектури Національного університету “Львівська політехніка” до наукових розвідок і проектування з осені 2005 року в новому напрямку – дослідження архітектури бібліотечних будівель і споруд.

Однією з перших вдалих робіт навчально-пошукового проектування кафедри в бібліотечній галузі стала бакалаврська кваліфікаційна робота за весняний семестр 2004–2005 н.р. під назвою “Проект студентської бібліотеки Національного університету “Львівська політехніка” (рис.1).

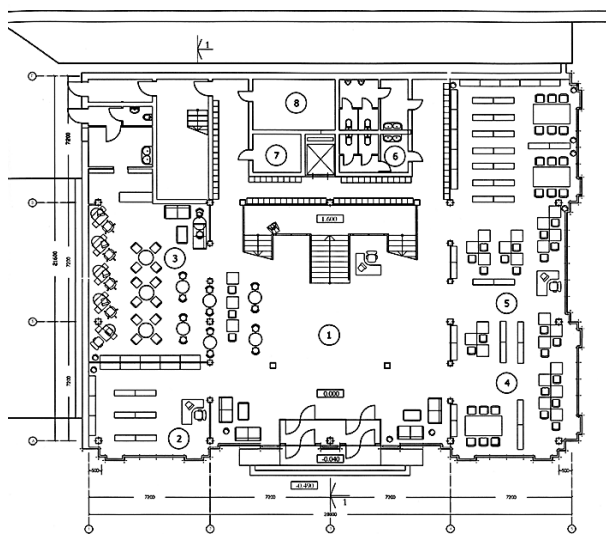
Об’єкт проекту було вибрано не випадково, а внаслідок:

- необхідності знайти концепцію подальшого розвитку існуючого простору середовища історично сформованої бібліотеки на вул. Професорській, 1;
- знайти кількісні й якісні способи вирішення архітектурно-просторових, техніко-технологічних, експлуатаційних можливостей бібліотеки;
- синтезувати бібліотечну діяльність з вимогами сьогодення тощо.

Студент І. Копиляк розробляв проект під керівництвом доктора архітектури, професора В.І. Проскуракова, доцента М.Б. Яціва, старшого викладача В.О. Думальського, асистентів Р.М. Кубая та І.С. Черпінської

а

б

*Рис. 1. Проект студентської бібліотеки
Національного університету “Львівська політехніка”:
а – загальний вигляд бібліотеки; б – план першого поверху бібліотеки*

Проектно-пошукове навчання розпочалось з передпроектних досліджень, в яких було проаналізовано історичну довідку про вже існуючі бібліотечні корпуси, досліджено досвід функціонування вітчизняних та зарубіжних бібліотек вищих навчальних закладів (зокрема університетської бібліотеки в Дельфті, бібліотеки технічного інституту в м. Корк (Ірландія) та інших), зроблено обміри корпусу наукової бібліотеки по вул. Професорській 1, розроблено ескізи до проекту. Але головним став пошук ідеї архітектури нового бібліотечного простору, яка полягала у його відкритості та доступності.

Наступним кроком став сам проект студентської бібліотеки з розробленням поверхових планів в масштабі 1:150, поданими розрізом (М 1:100), фасадами споруди і розгорткою будови на вул. Професорській, пропозицією вирішення зовнішнього та внутрішнього бібліотечного середовища.

Новий корпус студентської бібліотеки загальною площею близько 622 м² розраховано на 200 місць. Розміщена поблизу центру міста на території навчальної зони Національного університету “Львівська політехніка”, нова бібліотека являє собою розширення і доповнення уже існуючого бібліотечного комплексу, який складається з двох окремих будівель – корпусу наукової бібліотеки, побудованого в 1932 р. за проектом Т. Обмінського, і студентської навчально-технічної бібліотеки 1976 р. побудови (арх. П. Мар’єв). Бібліотеку запроєктовано як комплекс, який синтезує функції, необхідні для забезпечення сучасного, якісного, комфортного навчання та відпочинку студентів і викладачів не лише “Львівської політехніки”, але й інших навчальних закладів Львова, України, світу.

Композиційна схема плану споруди проста і лаконічна. Автори проекту відкинули застарілі сьогодні “стандарти” організації бібліотечного середовища, закладені ще в радянські часи, які пропагували поділ простору на окремі приміщення. Натомість, внутрішнє середовище нової бібліотеки сформоване за новими тенденціями, які останнім часом широко використовуються у розвинутих країнах світу, а саме, – як єдиний гнучкий простір. Ідея такого планувального рішення проста – створити бібліотечне середовище, яке було б максимально відкритим для відвідувача і за потреби могло б використовуватись під різноманітні заходи культурно-розважального характеру: виставки, презентації, творчі вечори тощо. Окрім звичного для бібліотечної діяльності набору приміщень – читального залу, каталогу та книгосховища – в проекті нової бібліотеки було реалізовано модернізацію її функціонально-просторової структури шляхом залучення цілком нових, сучасних просторів: книгарні, інтернет-кафе, комп’ютерного залу тощо.

У конструктивному сенсі споруда являє собою просторовий металевий каркас на бетонному фундаменті. Південний і західний фасади повністю скляні. Це зроблено для того, щоб відкрити бібліотеку з боку вулиці.

Наступним проектом на шляху дослідження кафедрою дизайну архітектурного середовища бібліотечного типу споруд стала пропозиція реновації і пристосування внутрішнього простору бібліотеки Львівського музичного ліцею на вул. Валовій (рис. 2). Основна функція бібліотеки зосереджена в просторі 4x14м, значну частину якого займають стелажі для нот. Для відвідувачів відведено один невеликий столик, за яким можуть розміститись одночасно три-чотири користувачі. Для навчального закладу з кількістю студентів близько 1000 осіб це однозначно замало. Тому було вирішено за рахунок висоти приміщення, яка становить близько 6м, влаштувати антресолі. Це дало змогу поділити об’єм кімнати бібліотеки на два рівні, перший з яких відвести під книгосховище, а другий – під читальний зал, розрахований на 12 робочих місць.

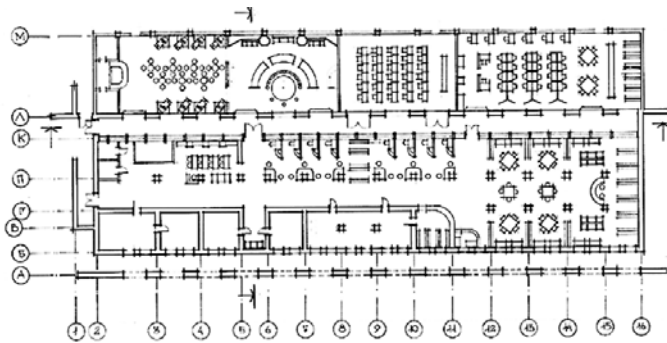

а

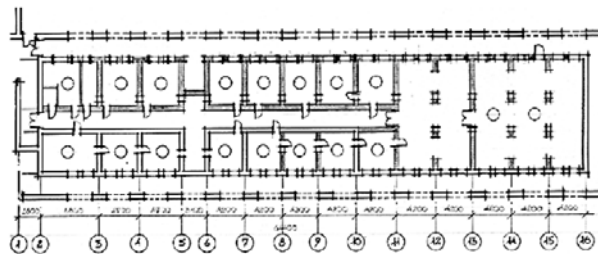

б

Рис. 2. Пропозиція реновації і пристосування внутрішнього простору бібліотеки Львівського музичного ліцею на вул. Валовій у Львові:
а – розріз приміщення бібліотеки; б – фрагмент організації простору читального залу бібліотеки

а

б

Рис.3. Проект дизайну середовища і розбудови функцій Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В.Г. Заболотного в Києві:
а – план організації внутрішнього середовища бібліотеки; б – існуючий план бібліотеки

Тема реновації та пристосування внутрішнього бібліотечного простору знайшла своє відображення у подальшому студентському навчальному проектуванні. Ним стала ще одна бакалаврська кваліфікаційна робота на тему “Дизайн середовища і розбудова функцій Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В.Г. Заболотного в Києві”, виконана впродовж 2005–2006 рр. студенткою М. Томин під керівництвом професора В. Проскурякова, асистентів Ю. Богданової та І. Черпінської. За задумом авторів проекту організовано відкритий внутрішній простір бібліотеки шляхом демонтажу окремих існуючих внутрішніх стін. Залишено колони з кроком 4,2 на 4,2 м; використано прозорі скляні конструкції та оздоблювальні матеріали; залучено територію внутрішнього дворика бібліотеки з добудовою в рівні першого поверху нових приміщень для розвитку додаткових функцій – інтернет-кафе, конференц-залу, відпочинково-виставкової зони; розміщенням у читальних залах частини книжкового фонду у вигляді стелажів з відкритим для користувачів доступом; використанням модульних меблів, що дасть можливість за допомогою невеликої фізичної сили вносити необхідні зміни в бібліотечний інтер’єр і створювати нову, потрібну лише для певного заходу композицію тощо (рис. 3). Висока естетичність оформлення внутрішнього простору, цікавий і поліфункціональний інтер’єр, детально продумана організація бібліотечного середовища не лише забезпечать якісні і комфортні умови для праці та відпочинку користувачам та обслуговувальному персоналу бібліотеки ім. Заболотного, але й сприятиме вільному обміну інформацією та проведенню нових акцій і заходів культурно-мистецького характеру, зокрема виставок, вистав, творчих вечорів, презентацій, конференцій та ін.

Незважаючи на широке коло власних наукових інтересів, кафедра ДАС не має наміру зупинитися на вже досягнутому, а продовжує й надалі поглиблювати та вдосконалювати власні напрацювання у напрямку дослідження архітектури бібліотек. Свідченням цього є постійне введення теми бібліотек у навчально-пошукове студентське проектування.

Висновки. 1. Сучасна бібліотечна архітектура як така в Україні практично відсутня. Брак кваліфікованих спеціалістів-архітекторів у бібліотечній галузі призводить до появи неякісних бібліотечних приміщень і споруд, не здатних задовольнити потреб сучасного читача.

2. Під впливом інформаційно-технічного прогресу, а також з появою та застосуванням у будівництві сучасних архітектурних конструкцій, оздоблювальних матеріалів, світлотехніки бібліотеки України, які й надалі залишаються основними центрами культурно-просвітницької діяльності, сьогодні гостро потребують функціональної реорганізації.

3. Впровадження теми бібліотек в експериментальне, пошукове та навчальне проектування, так само як і вивчення досвіду зарубіжних архітекторів у цій галузі, сприятиме розвитку типологічних уявлень щодо бібліотечних приміщень і будівель, а також нагромадженню знань щодо проектування таких об’єктів.

1. Пащенко Ф.Н. *Архитектура и строительство библиотечных зданий.* – М., 1941. 2. Анисимов А.В. *Библиотеки учебных заведений (типологические основы проектирования)* – Дис. ... канд. архитектуры. – М., 1986. 3. Зимоненко А.Р. *Принципы организации внутреннего пространства в массовых библиотеках.* – Автореф. дис... канд. арх. – М., 1987. – С. 1–3. 4. Столяров Ю.Н. *Библиотека: структурно-функциональный подход.* – М.: Книга, 1981. – 255 с. 5. Столяров Ю.Н. *Научные и технические библиотеки. Материально-техническая база библиотеки как учебная дисциплина* – <http://www.gpntb.ru>